

Wie schreef de Thora?

Rudy Brinkman ©2020 www.yarah.nl

Als geheel is de Thora, de eerste vijf boeken van de Bijbel of ook wel de “boeken van Mozes” genoemd, een anoniem werk. Er staan wel verwijzingen in naar het auteurschap van Mozes, althans op zijn minst voor delen er van.

Wie heeft deze boeken geschreven? Traditioneel werd Mozes aangewezen als de auteur door de Joden en Christenen. Daar is in de 19^e en 20^e eeuw verandering in gekomen. Wetenschappers kregen op basis van tekstonderzoek andere inzichten.

De (vijf) boeken van de Thora zijn:

1. Bereesjiet (Genesis)
2. Sjemot (Exodus)
3. Wajikra (Leviticus)
4. Bemidbar (Numeri)
5. Dewariem (Deuteronomium)

Verwijzingen naar Mozes als auteur:

- Exodus 24: 4 “En Mozes schreef al de woorden des HEEREN op”.
- Numeri 33:2 “Mozes namelijk beschreef hun tochten van pleisterplaats tot pleisterplaats naar het bevel des Heren”
- Zie ook Deuteronomium 1:1, Deuteronomium 31:9, Deuteronomium 31:22

Elk van de bovenstaande verzen spreekt over het **schrijven** van Mozes, wat inhoudt dat deze verzen niet door Mozes zijn geschreven tenzij hij in de 2^e persoon over zichzelf zou schrijven wat natuurlijk een beetje vreemd is. Dit duidt op een 2^e auteur. Een deel van de Thora is volgens deze 2^e auteur door Mozes geschreven, een ander deel -zonder te vermelden wie hij is- door hem.

- Daarnaast zijn er verwijzingen naar andere bronnen zoals in Numeri 21:14-16:
 - “Daarom wordt gezegd in het boek van de oorlogen des Heren: Waheb in Sufa en de dalen, de Arnon, 15en de helling der dalen, die zich uitstrekt naar de woning van Ar en leunt tegen de grens van Moab.”
 - het boek ‘van de oorlogen des Heren’ is ons verder niet bekend.
- Het verslag van Mozes’ dood is duidelijk door een ander geschreven uiteraard (Deut 34)

Er zijn volgens sommigen in de onderstaande verzen aanwijzingen voor auteurschap in een latere periode, of op zijn minst voor aanvullingen uit een latere periode:

- Genesis 12:6
- Genesis 36:31
- Deuteronomium 34:10 (epiloog)

Het is zondermeer helder dat er een 2^e persoon betrokken is geweest en er door ofwel deze 2^e persoon of later in de geschiedenis enige ‘verklarende tekst’ is toegevoegd.

Binnen wetenschappelijke kringen kwam de opvatting dat er een andere schrijver of groep van schrijvers moest zijn geweest en Mozes daarom *niet* de schrijver van de Thora was – en zoals we konden zien is dat in elk geval gedeeltelijk ook juist.

Men ging daarin zo ver dat men stelt dat de boeken van Mozes een product van een véél latere tijd is geweest. Ergens in de periode 600-400 v.Chr., tijdens en na de Babylonische ballingschap¹. Ik kan daar verder niet heel diep op in gaan, maar het heeft ook te maken met opvattingen als zou men tijdens de ballingschap een religieus handvat hebben willen bieden aan de Joden in de diaspora etc.

Ook alle andere OT’ische geschriften worden zo’n beetje in deze periode geplaatst door de moderne wetenschap. Wat betekent dat het hele oude testament daarmee grotendeels verzonden literatuur is en feitelijk gezien geen enkele historische, laat staan religieuze, waarde heeft.

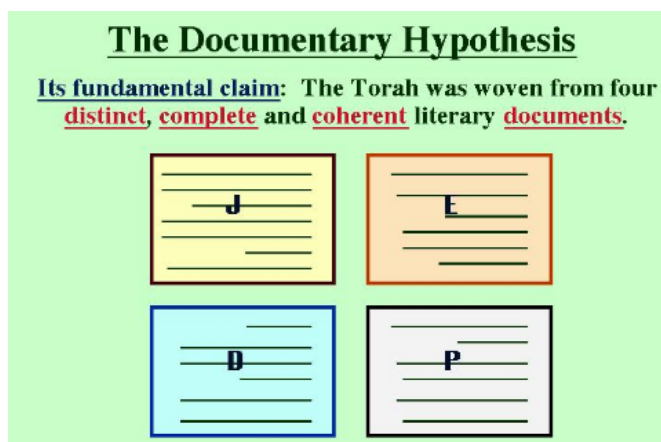
Maar als Mozes de Thora niet schreef, wie dan wel?

Wetenschappers hebben “clusters van termen en ideeën” opgemerkt die volgens hen uniek zijn voor bepaalde verhalen. Ze merkten op dat sommige verhalen alleen de algemene naam voor God (Elohim) gebruikten, terwijl in andere verhalen YHWH gebruikt werd.

Ze merkten ook op dat sommige verhalen, volgens hen, in meer dan één vorm bestonden, zoals “drie verhalen over een patriarch die zijn vrouw voorstelde als zijn zus om persoonlijk letsel te voorkomen”. Zie hier voor Genesis 12:11-20; 20:1-18; 26: 6-11.

Je kunt echter óók stellen dat het een en ander niet één en hetzelfde verhaal is maar meerdere malen voorgevallen is. Los daarvan zijn het twee verhalen over Abraham en één over zijn zoon Izak.

Maar laten we vooralsnog de lijn volgen die men voorstelt in te slaan.

¹ https://en.wikipedia.org/wiki/Authorship_of_the_Bible

Die leidt dan tot de opvatting dat de Thora is samengesteld uit vier verschillende documenten, waarvan de verhalen met elkaar zijn verweven tot vijf boeken die een min of meer samenhangend verhaal vertellen. Dit staat bekend als '*de documentaire hypothese*'. Je kunt hier de vergelijking trekken, overigens, met de opvattingen die er heersen over de synoptische Evangelien².

De fundamentele bewering is dan: de Thora is opgebouwd uit vier verschillende, complete en samenhangende literaire documenten. Aangeduid met "J", "L", "D" en "P".

De documentaire hypothese kort toegelicht

(Naar een presentatie en artikel van Prof. Dr. Ronald L. Troxel).

- De J-bron verschijnt voor het eerst in Genesis 2, en de verhalen worden vanaf dat moment afgewisseld. Genaamd "J" omdat het vanaf het begin YHWH (in het Duits JHWH), "de HEER", gebruikt als de naam voor God.
- "E" omdat het alleen "Elohim" (עֱלֹהִים) gebruikt om God aan te duiden. "E" deelt veel thema's van J (bijvoorbeeld de beloften) en werd dus ook geschreven tijdens de vroege monarchie, maar dan in het noorden. Veel van zijn verhalen dupliceren die van J, en zodra het YHWH begint te gebruiken, is het moeilijk te onderscheiden van J."
- "P" omdat het de zorgen van de priesters weerspiegelt, zoals opoffering, besnijdenis en zuiverheidsrituelen. Veel voorstanders van de documentaire hypothese dateren het uit de late 6e / vroege 5e eeuw v.Chr. Net als E gebruikt het alleen 'Elohim' (עֱלֹהִים) voor God tot het boek Exodus
- "D" = Deuteronomium - of in ieder geval de kern ervan (hoofdstukken 12-26). D is grotendeels niet betrokken bij J, E en P, en staat dus op zichzelf. D komt oorspronkelijk uit het noorden en verschijnt voor het eerst rond 620 v.Chr.
- Genesis - Numeri komen voort uit de vervlechting van J, E en P, ofwel als individuele verhalen die eind aan eind zijn gelegd om een "boek" te vormen.

Het grootste probleem is volgens Prof. Troxel de fundamentele bewering dat de Thora is samengesteld uit afzonderlijke, volledige en samenhangende literaire documenten. Een andere vraag is volgens hem: wat bedoelen we met documenten?

Waren deze bronnen eigenlijk "geschreven" documenten? Of waren het mondelinge tradities die werden overgeleverd door mensen met specifieke zorgen die hielpen bij het vormen van de verhalen? Bovendien zijn de dateringen van P en J problematisch gebleken.

Hij schrijft "Terwijl de vroegste versie van de *hypothese P* dateerde uit het einde van de 6e / het begin van de 5e eeuw v.Chr. (nog steeds door velen gehouden), zijn er sterke argumenten naar voren gebracht voor een veel eerdere datum, in het begin van de 7e eeuw. Evenzo is het dateren van J in de tijd van David en Salomo zwak gebleken en zijn er datums die zo laat zijn als de 5e eeuw voor Christus".

2 <https://www.rudybrinkman.nl/bijbelschool/nieuwe-testament/q-quelle-het-evangelie-dat-niet-bestaat/>

Daarbij verwijst hij verder naar het volgende citaat:

– “Om elk mogelijk misverstand te voorkomen, wil ik benadrukken dat er geen sprake is van een terugkeer naar een pre-kritische lezing van de bijbelse tekst. Als de documentaire hypothese zich in een crisis bevindt, is de vraag voor degenen die nog steeds geïnteresseerd zijn in de vorming van de pentateuch of de hypothese nog steeds te redeen is, en zo niet: wat neemt haar plaats?”.
(Prof. J. Blenkinsopp)

Verder schrijft hij in zijn ‘Inleiding tot bijbelse literatuur’ het volgende:

- De belangrijkste *kracht* van de hypothese is dat ze de verschillen in ideeën en terminologie tussen verschillende secties en verhalen in de Pentateuch verklaart. In het bijzonder biedt het een goede verklaring voor het eigenaardige karakter van het materiaal met het label P, door te suggereren dat P het perspectief en de zorgen van Israëls priesters weerspiegelt.
- Recente kritiek op de hypothese: de aanname van oorspronkelijk coherente documenten is *zwak*.

De hypothese tracht discrepanties en herhalingen in de Pentateuch te verklaren door de combinatie van afzonderlijke en samenhangende documenten te poneren. Maar de aanname dat de oorspronkelijke bronnen logisch consistent waren, **kan alleen worden aanvaard in het licht van het feit dat degene die ze samenvoegde tot een enkel werk (de Pentateuch) niet geïnteresseerd was in het produceren van een document zonder discrepanties**. Als de redacteur(s) van de Pentateuch die zorg niet hadden, waarom zouden we dan aannemen dat degenen die J, E en P samenstelden (ook vertrouwend op bronnen) coherente documenten produceerden?

De *veronderstelling van oorspronkelijk volledige documenten is zwak*. Omdat het moeilijk is om E of P als doorlopende documenten te reconstrueren, kan men de bewering aanvaarden dat het oorspronkelijk alleen volledige documenten waren "*door geloof*".

De professor concludeert dus niet anders dan dat de grondslag voor de documentaire hypothese **een geloof is**. Hoe is het mogelijk dat dat als uitgangspunt voor *objectieve* wetenschap kan dienen?

Problematische theorie

De documentaire hypothese, en haar nadere uitwerking, is dus niet zondermeer ‘de waarheid’ en zeker niet onomstreden. Laat staan dat er consensus over is, zoals sommige claimen, in de wetenschappelijke wereld. Het vorenstaande maakt dat wel duidelijk. Deze wetenschapper, Prof. Troxel, is er absoluut helder over. Ik kom hier later nog op terug.

Eén van de andere problemen met deze hypothese is dat het gebaseerd is op een aantal ‘sturende aannames’. Wanneer er sprake is van *sturende* aannames -waaronder bijvoorbeeld op voorhand verwerpen van orthodoxe opvattingen, het geloof in God, maar ook de hypothese an sich - is er in mijn optiek sprake van pseudo-wetenschap.

De Wetenschap

In een discussie welke ik voerde over een onderwerp waarin werd uitgegaan van de documentaire hypothese refereerde ik aan een bron die anders sprak, in het bijzonder over het ontstaan van het boek Daniël, namelijk de toelichting van de New International Version.

In de reacties wordt, omdat ik een link naar de NIV geef, kennelijk direct de aanname gedaan dat ik "orthodox" en "fundamentalistisch" ben en niet zou openstaan voor wetenschap mede omdat ik aanroerde dat ook de wetenschap niet altijd even *wetenschappelijk* te werk gaat.

Dat werd dan ook meteen gepareerd door een wetenschapper die aan het NBG verbonden is met "Zo begint elke samenzweringstheorie".

Maar zó laat ik mij niet wegzetten! Immers, een samenzweringstheorie is gebaseerd op zogenaamde 'alternatieve feiten' – en dat zijn géén feiten.

Los daar van: in dit verband is een *hypothese* ook géén verzameling van feiten gebaseerd op empirisch, archeologisch of enige ander bewijs. Het is aan áánname. Een aanname die weliswaar in bepaalde (wetenschappelijke) kringen breed geaccepteerd wordt maar dat wil nog niet zeggen dat het wáár is laat staan met afdoende wetenschappelijk bewijs onderbouwd!

Wetenschappers willen het vaak niet weten of horen, maar er is nu eenmaal veel wetenschappelijke fraude³, plagiaat⁴, revisionisme en geschiedvervalsing⁵. Want ook wetenschappers zijn mensen en mensen zijn nu eenmaal behept met bepaalde beperkingen, motieven (goed of slecht) en scoringsdrang speelt daarnaast ook nog een grote rol.

Wie even via Google gaat zoeken vind daar een flink wat artikelen over. En dat is niet nieuw. Zelfs Paulus noemde dit al de "valselijk genaamde wetenschap" (in onze huidige vertalingen met 'kennis' vertaald) ^{1 Tim 6:20}. Hoewel hier vaak gedacht wordt dat het de 'gnosis' betreft gaat het ook om een manier van dénken waar Paulus naar verwijst. Het hautaine 'ik ben meer ingewijd in zaken dan jij' – waardoor men probeert een ander te kleineren of buiten de discussie te houden.

Fundamentalisme

Ik ben mij zeer wel bewust dat blind fundamentalisme of starre orthodoxie niet bepaald wetenschappelijk is en hoewel ik bepaalde opvattingen heb die als 'orthodox' kunnen en moeten worden bestempeld en ook ideeën aanhang die uit The Fundamentals⁶ afkomstig zijn wil dat niet zeggen dat ik niet opensta voor wetenschappelijke feiten, integendeel. Mensen voor de voeten werpen dat ze 'fundamentalist' zijn is tegenwoordig een belediging. Maar de oorspronkelijke serie boeken en studies had wel degelijk grote waarde en waarheid in zich. En, wat veel mensen kennelijk niet weten, onder de schrijvers bevonden zich veel geleerde bijbelwetenschappers en schrijvers die absoluut niets tegen wetenschap hadden. Waar zij zich wél tegen verzetten was het liberale christendom.

3 <https://www.trouw.nl/nieuws/fraude-en-wangedrag-de-wetenschap-worstelt-ermee~b1e3a98a/>

4 <https://www.nu.nl/wetenschap/3582458/recente-gevallen-van-wetenschapsfraude.html>

5 <https://www.trouw.nl/nieuws/islamexpositie-doet-aan-geschiedvervalsing~b86083d8/>

6 https://en.wikipedia.org/wiki/The_Fundamentals

Helaas echter staat zeggen dat je ergens in gelooft, vooral zeggen dat je christen bent, voor veel wetenschappers en ‘wetenschapsjournalisten’ gelijk aan toegeven dat je maar een dom bijgelovig ‘fundamentalistisch’ figuur bent die in denkbeeldige vriendjes gelooft.

Volkskrant’s wetenschapsjournalist Keulemans is er een exemplarisch voorbeeld van.

– *Volgens hem is "echte" wetenschap vrij van christelijke vooroordelen, mede omdat gelovigen lak aan wetenschap zouden hebben. Daar komt, volgens Keulemans, nog eens bij dat christenen oneigenlijk redeneren. Daarmee toont Keulemans vooral aan dat hijzelf lak heeft aan wetenschap, aangezien zijn uitspraak an sich al een vooroordeel inhoudt. Keulemans is eigenlijk een fundamentalist.*⁷

Keulemans is van mening dat “Christelijke wetenschappers niet mogen bestaan” maar vergeet daarbij dat veel wetenschap juist door Christenen tot stand is gekomen en nog steeds komt; denk alleen al aan Newton! Of de wetenschappers die we in de serie “Andries en de wetenschappers”⁸ zagen?

Terug naar Mozes...

Als mensen per sé willen vasthouden aan Mozes als schrijver van de Thora dan gaan ze voorbij aan de inhoud van de boeken zelf waar in bepaalde verzen in de 2e persoon over Mozes wordt geschreven, zie eerder, en aan het gedeelte dat schrijft over zijn dood. Ook zijn er gedeelten die je als aanvulling uit latere periode kunt beschouwen.

Dan kun je niet anders dan constateren dat op zijn minst een aantal delen niet door hem zijn geschreven. Anderzijds wordt hij wel als de "hoofdredacteur" aangeduid in de boeken zelf alsmede door Jezus, Petrus en Paulus:

Markus 12:26 – “Wat nu de doden betreft, dat zij opgewekt worden, hebt gij niet gelezen in het boek van Mozes, bij de braamstruik, hoe God tot hem sprak, zeggende: Ik ben de God van Abraham en de God van Isaak en de God van Jakob?”

Handelingen 3:22 – “Mozes toch heeft gezegd: De Here God zal u een profeet doen opstaan uit uw broeders, gelijk mij: naar hem zult gij horen in alles wat hij tot u spreken zal” (Petrus citerend uit Deut. 18)

Romeinen 10:5 – Want Mozes schrijft: De mens, die de gerechtigheid naar de wet doet, zal daardoor leven. (Paulus)

Wanneer je naar de Bijbel in de brede context kijkt, wordt dus vanuit het Nieuwe Testament de bevestiging gegeven dat de eerste vijf boeken “van Mozes” zijn. Wil dat zeggen dat hij élk woord geschreven heeft? Nee. Maar wel dat het gezien wordt als “zijn werk”. Met andere woorden: zowel teksten van Mozes als het verhaal van Mozes en het volk dat door hem geleid werd.

7 <http://www.opiniestukken.nl/opiniestukken/artikel/419/Wetenschap-versus-geloof-leidt-tot-kapitaalvernietiging>

8 <https://www.npostart.nl/zoeken?term=andries+en+de+wetenschappers>

Daarnaast kan iedereen zien dat bijvoorbeeld in de eerste hoofdstukken (1-38) van Genesis wij veel verhalen terugzien die ook al bekend waren in de oudheid.

Verschillende van de belangrijkste gebeurtenissen in Gen. 1-8 worden in dezelfde volgorde verteld als soortgelijke gebeurtenissen in het Atrahasis-epos. In feite vertoont de laatste hetzelfde basismotief van schepping-opstand-vloed als het bijbelse verslag. Kleitabletten die in 1974 zijn gevonden op de oude (ca. 2500-2300 v.Chr.) Site van Ebla (het huidige Tell Mardikh) in Noord-Syrië kunnen ook enkele intrigerende parallellen bevatten (NIV Study Bible)

Ontkenning auteurschap

De documentaire hypothese en latere aanvullingen erop ontkent het auteurschap van Mozes volledig. De documentaire hypothese beweert dat de Pentateuch een samenstelling is van vier afzonderlijke, volledige en samenhangende documenten (zie eerder).

Maar dan is het juist zo bizar om te zien dat er "zoveel discrepanties zijn", volgens dezelfde wetenschappelijke kritiek, in de tekst. Kijk bijvoorbeeld naar eerder genoemde Genesis 12:11-20; 20: 1-18; 26:6-11. Deze drie verhalen worden vaak gezien als één verhaal dat in meerdere vormen voorkomt (..) terwijl het drie verschillende verhalen zijn waarbij een soortgelijke situatie is. Dat wil zeggen: Abraham en Izak gebruiken dezelfde methode om te voorkomen dat hen, en hun vrouwen, kwaad werd gedaan. Kennelijk een 'beproefde methode' in die tijd? Wie het weet mag het zeggen maar duidelijk mag zijn dat het gezien de verhalen om drie verschillende feitelijke situaties gaat.

Immers: zou het om hetzelfde verhaal gaan, dan hadden de redacteurs toch écht slecht werk geleverd of, zoals eerder gemeld, kennelijk totaal geen oog voor dergelijke herhalingen c.q. "tegenstrijdige" verhalen voor wat betreft feiten en omstandigheden...

Domweg vasthouden aan inzichten uit de 15e eeuw is onwetenschappelijk. Maar **daar hangt dan ook geen claim van wetenschap aan**. Persoonlijk geef ik de voorkeur aan kritische lezing van de Bijbel waarbij ik de essentie, het verhaal dat ons verteld wordt over God en Zijn plan voor deze wereld, centraal wil stellen. Dat heet geloof. En de Bijbel is vooraleerst een boek over- en voor gelovigen.

"De traditionele opvatting [over het auteurschap] werd in de 19^e en 20^e eeuw afgewezen door zeer kritische geleerden die geloofden dat Genesis en de andere boeken gedurende een langere periode waren samengesteld en hun uiteindelijke vorm gekregen hadden in de 5^e eeuw voor Christus. De laatste decennia zijn geleerden hierover echter steeds meer gaan twijfelen. Men erkent dat de argumenten voor een late samenstelling van de Pentateuch vanuit een verzameling van bronnen, flinterdun en niet sterk zijn. Het valt niet te ontkennen dat Genesis postmozaïsche elementen bevat zoals mogelijk de plaatsnamen 'Dan' en 'Ur der Chaldeeën' en dat het Hebreeuws van Genesis enigszins gemoderniseerd werd. Maar dat valt ook te verwachten in een heilige tekst **die bewaard werd ten behoeve van het onderricht van toekomstige generaties**. Als die de tekst moesten kunnen begrijpen, **was het nodig plaatsnamen en archaisch taalgebruik te herzien.**" (HSV Studiebijbel, p.27)

De Bijbel is geen 'wetenschappelijk werk'; immers: het is bedoeld als de Openbaring van God, zijn wezen en werk, aan de mens. Dat het noodzakelijk was af en toe woordgebruik aan te passen geloof ik absoluut. Immers, dat doen wij zelf ook met onze Bijbelvertalingen?

Ik heb in mijn boekenkast een StatenVertaling staan met de tekst van een paar eeuw geleden (gedrukt in begin 17^e eeuw). Geef die aan iemand van veertien en ze begrijpen totaal niet wat er in staat. Door sommige woorden te wijzigen, plaatsnamen aan te passen, stukje verklarende tekst of een epiloog toe te voegen verandert de essentie van ‘het verhaal’ niet.

Let wel! De Bijbel is **niet** een vanuit de hemel gedichteerde tekst. De Bijbel is het “goddelijk geïnspireerde Woord”. Mensen hebben door de Heilige Geest gedreven ^{2 Petr 1:21} gesproken. We hoeven dus ook geen enkele moeite met vorenstaande te hebben!

Ook de méést orthodoxe gelovige zal daarom niet (kunnen) ontkennen dat er later enige “updates” zijn gedaan aan de teksten die we vinden in de eerste vijf boeken van Mozes. Immers, we mogen er op vertrouwen dat dit onder leiding van God’s Geest is gedaan?

Ouderdom en datering

Toch heeft men niet de vrijheid genomen alles maar te ‘hertalen’!

– “De Thora bevat de oudste vorm van Hebreeuws. De vorm van Hebreeuws in de daarop volgende boeken in de Tenach is - voor kenners - al aanzienlijk anders”. ([Wikipedia](#)).

In een eerdere publicatie⁹ die ik schreef ga ik ook vrij uitgebreid in op het onderwerp van de ouderdom van de Thora.

1. **Egyptische woorden** – in de Thora komen een groot aantal woorden voor die een letterlijke vertaling zijn van Egyptische woorden en die in de rest van de Bijbel niet voorkomen;
2. **Babylonische woorden** – het is opvallend dat in de eerste elf hoofdstukken van Genesis oude Babylonische woorden voorkomen die nergens anders in de Thora voorkomen. [...] Dat is alleen logisch als we bedenken dat Mozes voor die hoofdstukken de tekst heeft gebruikt van oude kleitabletten uit de tijd van de aartsvaders, zoals Abraham. Het is extra opvallend dat juist deze woorden die in de tijd van de ballingschap in Babel veel gebruikt werden in de Thora ontbreken (Drs. Hobrink)

Samaritaanse Pentateuch

Daarnaast zijn er ook bewijzen dat de Thora ouder was, is, dan 600 tot 450 jaar. Die vinden we ondermeer bij de Samaritaanse ^{1 Koningen 12:25-32} Pentateuch (vijf boeken van Mozes). De Samaritanen, die ontstonden in ca. 722 v.Chr. – maar hun bron al eerder hebben namelijk bij het ontstaan van het 10 stammenrijk – wilden helemaal niets met de Priesters in Jeruzalem van doen hebben en erkenden alleen de (eigen variant van de) Pentateuch. Zij zijn nakomelingen van de 10 stammen die in het Noorden leefden en deze stammen verzetten zich tegen Juda – waar Jeruzalem bij hoorde.

Zij erkendendus, net als hun *voorouders* –de 10 stammen- **alleen de eerste vijf boeken van Mozes en niets van wat er uit Juda (Jeruzalem) kwam**. Wanneer nu beweerdelijk wordt gesteld dat de Pentateuch, de boeken van Mozes, tussen 600-450 v.Chr. is samengesteld, dan zou dit betekenen dat de Samaritanen, die een eigen heiligdom afgescheiden van de Tempel in Jeruzalem hadden, dan plotseling ergens in de geschiedenis deze alsnog zouden hebben overgenomen en aangepast?

9 “Dat Geloof Ik Niet! De Bijbel, Mythe of Waarheid” <https://www.rudybrinkman.nl/bijbelschool/recente-artikelen/>

Het is véél aannemelijker dat hun voorouders, de 10 stammen, al rond 930 v.Chr. (na Salomo) beschikten over de vijf boeken van Mozes want dit is ook in overeenstemming met de rituelen en gebruiken van zowel de 10 stammen (Israël) als de Samaritanen!

Dit betekent automatisch dat de Joden die wél in Jeruzalem aanbaden **óók beschikten over de Pentateuch**. In de loop der tijd is de Samaritaanse c.q. Israëlitische (10-stammen) variant aangepast om hun eigen opvattingen te reflecteren met betrekking tot de plaats van aanbidding. Daarnaast zijn er ook nogal wat andere verschillen.

Er zijn dus, dat valt simpelweg logisch te beredeneren en aan te tonen, **twee hele oude varianten in omloop van de Thora c.q. de Pentateuch**. In 1616 is de (complete) Samaritaanse Pentateuch (terug) gevonden. Deze is gesteld in het Oud Hebreeuws¹⁰.

Volgens de documentaire hypothese zijn grote delen en in het bijzonder Deuteronomium geschreven gedurende de regeringsperiodes van koning Hizkia en Josia. De geschiedenis van de ontdekking van de Thora door de priester Hilkia (2 Kon. 22; 2 Kron. 34) levert dan wel problemen op, of men moet deze geschiedenis als fictie zien.

Als volgens deze hypothese de eerste boeken van het Oude Testament laat zijn geschreven, dan zijn er een aantal zaken welke moeilijk zijn te verklaren. Bv. als bij Abraham de drie mannen verschijnen, waaronder de Engel des Heeren, dan biedt hij hen "boter en melk, en het kalf" aan (Gen. 18:8), terwijl dit volgens de Mozaïsche wet (dus in de tijd dat het volgens deze hypothese werd gepraktiseerd) verboden is (Ex. 23:19; 34:26). Een ander voorbeeld is dat Jakob, nota bene een van de aartsvaders, trouwde met twee zussen (Gen. 29:15-30) terwijl dit in Leviticus 18:18 verboden is. Dit soort voorbeelden komen erg onbevredigend over omdat het tegenstrijdig is met de praktiserende tempeldienst, als de Pentateuch laat zou zijn geschreven dan had men van de diverse redacties verwacht dat ze juist dit soort zaken eruit hadden gehaald.

Ook komt het vreemd over dat als dit kort na de ballingschap is geschreven er zo weinig Babylonische of Perzische leenwoorden in de Pentateuch te vinden zijn, terwijl aan de andere kant juist wel veel Egyptische leenwoorden en uitdrukkingen voorkomen vanaf het moment dat Jozef in Egypte komt in Genesis en in de overige boeken van de Pentateuch. Daarbovenop komt ook nog eens dat de schrijver(s) een zeer goede kennis hadden van het klimaat en de geografie van Egypte en de Sinai. Waarbij Exodus en Numeri vanuit een correct perspectief is geschreven dat men in de woestijn was. – Bijbelaantkeningen¹¹

Kortom – er zijn méérdere redenen (intern bewijs, taalgebruik, bestaan parallele bronnen) om niet zomaar akkoord te gaan met een (zeer) late datering van de ‘boeken van Mozes’ en het wel degelijk als een origineel document te zien waarvan de bulk geschreven is door Mozes en mede-auteurs. Zelf denk ik dan wel eens aan Jozua en/of Aaron. Waarbij het zeer aannemelijk is dat er later nog wat ‘kanttekeningen’ zijn toegevoegd c.q. updates. Nog afgezien van de zwakte van de hypothese zelf en het feit dat de laatste decennia de inzichten hierover gewijzigd zijn (met andere woorden: er geen algemene consensus is).

Dat brengt mij bij het laatste punt: een volk heeft een wet nodig.

10 https://nl.wikipedia.org/wiki/Hebreeuws#Hebreeuws_van_de_Thora_en_Tenach

11 <http://www.bijbelaantkeningen.nl/files/subject?3672>

Mozes' woorden waren noodzaak

Een maatschappij, een volk, kan niet bestaan zonder wetten en regels.

– “Over de precieze datering van de tien geboden verschillen archeologen, historici en theologen van mening. Vanwege soortgelijke verbonden tussen volken en hun goden in de tijd van de Hettieten en andere Mesopotamische volkeren, denk bijvoorbeeld aan de Codex Hammurabi, is datering tussen de veertiende en twaalfde eeuw voor Christus mogelijk.”¹²

– “De oudst bekende wetten zijn de Codex van Hammurabi (1792–1750 v.Chr). "Bij overtredingen en misdaden staan op de stèle ook straffen beschreven, die relatief zwaar waren. De doodstraf, door verdrinking of op andere manieren, was eerder regel dan uitzondering. Een belangrijk uitgangspunt bij lichamelijk letsel was het principe ‘oog om oog, tand om tand’ (ofwel het talio-principe of *ius taliones*, dat ook in de eerste vijf Bijbelboeken – de joodse Thora – terugkomt).”¹³

Ook het oude Egypte kende een wetgevende macht die zorgde voor orde en structuur:

– ‘De Egyptische beschaving heeft meer dan drieduizend jaar bestaan. Alles draaide om de godsdienst, want die bepaalde de staatsvorm, de wetten, de economie, enzovoort. Kennelijk gaf dat vastigheid en continuïteit en de oude Egyptenaren vonden dat fijn. Tegenwoordig verandert de wereld heel erg snel en veel mensen voelen zich hier niet prettig bij. Dan kun je nog wat leren van de Egyptische cultuur waar alles anders werd beleefd.’¹⁴

Het is dus helemaal niet zo'n vreemde gedachte dat Israël, na de slavernij in Egypte, een stelsel van regels en wetten nodig had om als nieuwe, jonge, staat te functioneren. Ze waren niet meer de (beperkte) familie die Egypte introk maar uitgegroeid tot een heus volk dat op het punt stond eigen grondgebied in te gaan nemen en zich daar te vestigen als natie. Vergis je niet in dat opzicht. Hoewel sommigen beweren dat het maar ‘een paar mensen’ waren die het land introkken is het overduidelijk dat het hier om een heus volk ging.

Als eerst zijn er de Amarna-brieven afkomstig uit Kanaän. Deze brieven werden tussen ca. 1360 en 1340 v. C. geschreven door vorsten van Kanaänitische steden die bedreigd werden door de *Habiroe*.

Wie waren die “Habiroe”? De naam doet al iets vermoeden. De Encyclopedia Britannica zegt er over:

– According to the biblical account, Moses' parents were from the tribe of Levi, one of the groups in Egypt called Hebrews. Originally the term Hebrew had nothing to do with race or ethnic origin. It derived from Habiru, a variant spelling of apiru (Apiru), a designation of a class of people who made their living by hiring themselves out for various services.¹⁵

12 <https://historiek.net/tien-geboden-bijbel-moderne-taal/84242/>

13 <https://historiek.net/codex-van-hammurabi-hammoerabi/134527/>

14 Prof. dr. Maarten Raven, conservator collectie Egypte, Rijksmuseum van Oudheden in Leiden en hoogleraar Museologie van het Oude Egypte aan de Universiteit Leiden.

<https://www.historischnieuwsblad.nl/de-oude-egyptenaren-streefden-altijd-naar-orde/>

15 <https://www.britannica.com/biography/Moses-Hebrew-prophet#ref362772>

De Hebreeuwse stammen waren Habiru, maar niet alle Habiru waren Hebreeën. De Hebreeën poogden deze naam te behouden voor de geslachtslijn van de latere Israëlieten. Dat geeft enig inzicht in de selectie van Abraham, de Habiri, als "vader van vele volkeren". Vanuit dat gezichtspunt was hij zowel een Habiri als de voorvader van de Hebreeën (Israëlieten).

Verdere aanwijzing is bijvoorbeeld de **Merneptah Stele**. De zwart granieten stele (*afbeelding*) herdenkt voornamelijk een overwinning in een campagne tegen de Berberse Liboe en Mesjwesj en hun bondgenoten de Zeevolken, maar de laatste twee regels refereren aan een eerdere militaire campagne in Kanaän, alwaar Merneptah verklaart dat hij onder andere Ashkelon, Gezer, Yanoam en **Israël** verslagen had.[..]. Merneptah regeerde Egypte van 1213 tot 1203 v.Chr.

Het ging hier dus niet om een familiegroep die zich heeft gevoegd bij een oorspronkelijke bevolking en langzaam een nationaal bewustzijn ontwikkelde waarvoor in de 6e-4^e eeuw voor Christus nog even een 'geschiedschrijving en godsdienst' in elkaar geflanst moest worden! Als dat zo was zou Merneptah die paar Israëlieten toch niet noemenswaardig hebben gevonden voor zijn gedenksteen?!

Wetgevende macht

Ook als je het bekijkt *vanuit een niet-religieus standpunt* is het daarom, gezien het jarenlange verblijf in Egypte, niet zo vreemd dat JHWH de wetgevende macht was - zou je willen uitgaan van een bepaalde kopie van de Egyptische staatsvorm bijvoorbeeld – en het volk via Mozes, als leider, die wet aangeboden kreeg.

De tekst van de eerste vijf boeken van Mozes geeft nog een belangrijke aanwijzing over het tot stand komen van de 'rechtspraak'. De invloed van de koning-priester uit Midian, Jetro, de schoonvader van Mozes. Van Jetro lezen we in Exodus dat hij Mozes hulp biedt bij het opzetten van een praktisch rechtssysteem, een structuur om leiding te geven. Zie [Exodus 18](#).

Het belang van Mozes

Hoe belangrijk was Mozes? Zijn werk, de eerste vijf boeken, vormden de grondslag voor wat de Israëlieten wisten over God, de inrichting van hun maatschappij (stammen, rechtspraak). Het is de *fundering* van de Israëlietische maatschappij en volk en die is gelegd -op zijn minst grotendeels- alvorens zij het land innamen.

Wanneer we een hypothese hebben die claimt dat dit pas achteraf, een paar honderd jaar voor Christus, allemaal is opgeschreven om alsnog, achteraf, de geestelijke, bestuurlijke en maatschappelijke structuren zoals wet- en regelgeving vast te leggen dan weet je al direct dat er 'iets niet klopt'. Immers: hoe heeft het volk zonder deze zaken de duizend jaar ervoor zonder ook maar enige structuur als volk kunnen functioneren? En, er zijn aantoonbaar ook een Tempel en religieuze riten en gewoonten geweest.

De Babyloniërs hebben in 586 v.Chr. bij de inname van Jeruzalem de tempel verwoest en o.a. het tempelgerei mee naar Babel genomen. De ballingen die terugkeren uit de Babylonische ballingschap nemen de heilige voorwerpen mee terug.

Helaas zijn van de 1^e Tempel van Salomo weinig *echte* historische bewijzen maar wel uit de tijd van David zoals

- de Stele van Mesha, gedateerd ruim voor de ballingschap en geschreven in het oud-Hebreeuws¹⁶
- voorwerpen uit de tijd van David, die duidelijk wijzen op een volk dat een andere cultus had inclusief reinheidswetten (geen varkensvlees) die overeenkomt met het Jodendom¹⁷
- duizenden, zo niet tienduizenden, archeologische vondsten.... Zie bijvoorbeeld “Halley’s Bible Handboek” of Zondervan’s “Handbook of Biblical Archeology”.

Hoe zou een volk duizend jaar kunnen bestaan zónder dat er op zijn minst een maatschappelijke structuur in de vorm Godsdiens -die deze structuur versterkt-, staatsbestuur (wet- en regelgeving) e.d. zijn? Deze structuur werd, zoals ik naar mijn mening afdoende heb aangetoond, geboden door de boeken van Mozes, als basis, aangevuld met andere geschriften.

Verheerlijking

Het belang van Mozes wordt in het Nieuwe Testament nog eens ondubbelzinnig onderstreept wanneer we lezen over de ‘verheerlijking op de berg’.

Lukas 9:29-31 – En het geschiedde, terwijl Hij in het gebed was, dat het aanzien van zijn gelaat anders werd, en zijn kleding werd stralend wit. En zie, twee mannen spraken met Hem, en wel Mozes en Elia. Dezen, in heerlijkheid verschenen, spraken over zijn uitgang, die Hij te Jeruzalem zou volbrengen.

16 https://nl.wikipedia.org/wiki/Stele_van_Mesha

17 <https://www.scientias.nl/opgraving-kan-bestaan-van-koning-david-bewijzen/62888/>
<https://www.scientias.nl/archeologen-vinden-beelden-in-tempel-uit-de-tijd-van-koning-salomo/>

Conclusie

De documentaire hypothese is, om meer dan slechts een paar redenen, een in mijn ogen onhoudbare theorie. Het is volgens sommigen een theorie, een hypothese, die alleen maar tot stand is gekomen uit- of door óngeloof. Zo ver wil ik niet gaan, dat is inderdaad een ‘fundamentalistische’ houding die we niet moeten aannemen. Maar men heeft, wanneer men dergelijke hypothesen voor ‘wetenschappelijke waarheid’ houdt wél de schijn tegen.

Mozes’ boeken zijn van een enorm groot belang voor Jodendom en Christendom. Haal je die weg, dan blijft er van deze godsdiensten niets over. En we weten wie dáár alle belang bij heeft: de tegenstander van God.

Alternatieve feiten

Men mag mij dan een ‘fundamentalist’ noemen als ik belijd dat ik de Bijbel geloof, men mag mij orthodox noemen. Maar betichten van het presenteren van ‘alternatieve feiten’, door te claimen dat ik een *samenzweringstheorie* poneer, lijkt mij het voorgaande betoog niet. Integendeel. Als er één opvatting wetenschappelijk op drijfzand is gebouwd dan is dat in mijn ogen de documentaire hypothese.

In het Nieuwe Testament lezen we dat Festus tegen Paulus zegt ‘Uw grote geleerdheid brengt u tot razernij’ ^{Hand 26:24}. Ik vrees dat de ontwikkelaars en navolgers van dergelijke theorieën dáár een beetje last van hebben. Zij verwerpen wat de Bijbel leert, verwerpen wat het interne bewijs dat de Bijbel ons laat zien (context!), de historische feiten én alle logica (zie hiervoor) en zelfs de kritische geluiden uit de *eigen* wetenschappelijke kring – welke onder het kleed wordt geveegd met de beweerdelijke ‘consensus’ die, zie eerder, er niet is. Al was het alléén al omdat het orthodoxe christendom dit gedachtengoed niet accepteert.

Bronnen, meer informatie

Naast de links in de voetnoten is gebruik gemaakt van onder andere de volgende bronnen:

- Bijbelvertalingen: NBG, HSV, NIV
- Handbook of Biblical Archeology
- Halley's Bible Handbook
- Introduction to Biblical Literature, Prof. Dr. Ronald L. Troxel, Dept. of Hebrew and Semitic Studies, 17 Aug 2009, Wisconsin, University of Wisconsin
- Kettters. Veertien eeuwen kettergeloof, volksbeweging en kettergericht, Theun de Vries (digitale versie via <https://www.dbnl.org/>).
- Got Questions, <https://www.gotquestions.org/documentary-hypothesis.html>
- HSV Studiebijbel, 4^e druk, 2018
- NIV Study Bible, online: <https://www.biblica.com/resources/scholar-notes/niv-study-bible/>
- Wikipedia, diverse artikelen – zie links in de voetnoten.